

Länsstyrelsen
Kalmar län

Sand Life (Life 11 NAT/SE/000849): Restaureringsplan för Natura 2000-området Åby sandbackar SE0330103, Mörbylånga kommun, Kalmar län

Bild från Åby sandbackar som hyser en mycket artrik flora men där grässvålen är för tät med ett mycket begränsat inslag av blottad sand.

Foto: Johan Jansson, år 2013

Foto från sydvästra delen av Åby sandbackar där blottad sand finns kvar i begränsad omfattning tack vare kreaturens tramp.

Foto: Johan Jansson, år 2008

Flygfotografi över Åby sandbackar med böljande sanddyner. Merparten av tallskogen till höger i bilden ingår i Åby sandbackars naturreservat men ligger utanför projektområdet. Tallskogen har under vintern 2013 avverkats till stor del för att åter bli betesmark med en stor andel blottad sand som mål.

Foto: Jan Videvik, år 2012

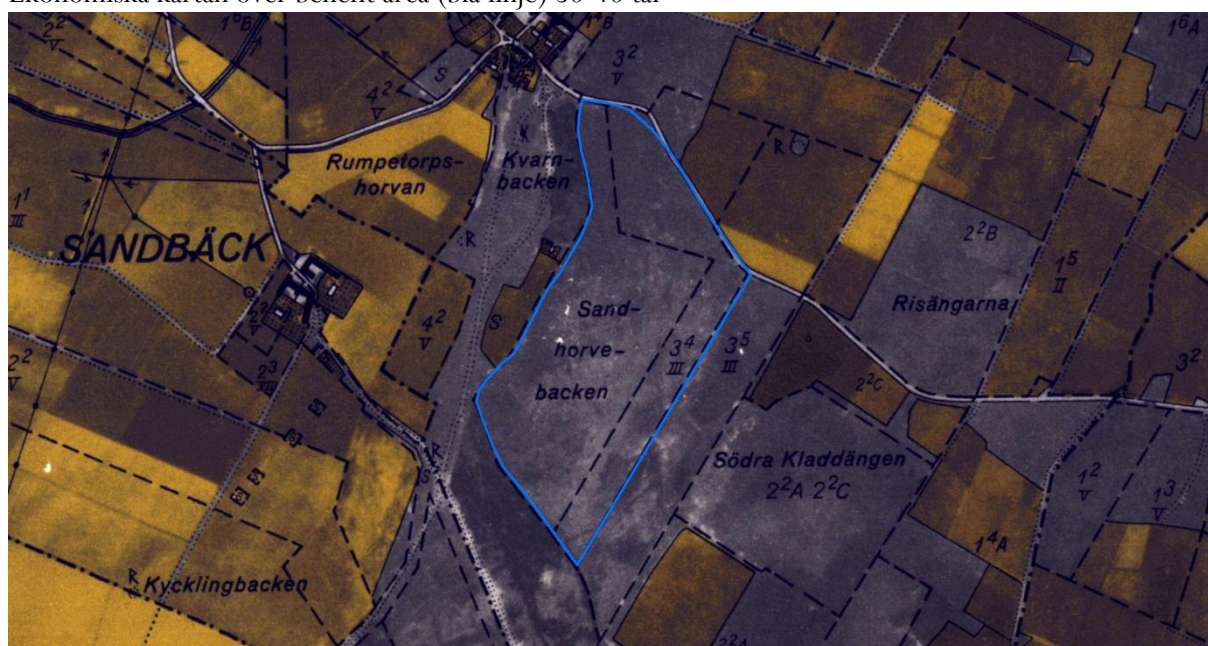
Översiktskarta med projektområdet (röd linje),

Ortofoto över projektområdet, benefit area (blå linje), 2013

Ekonomiska kartan över benefit area (blå linje) 30-40 tal

Inledning

Restaureringsplanen beskriver vad som ska göras i Natura 2000-området för att nå de mål som är uppsatta inom Life + projektet Sand Life och som syftar till att områdets naturtyper och arter ska uppnå gynnsam bevarandestatus. Vid restaurering ska tas hänsyn till de reservatskrifter som gäller för området samt den gällande skötselplanen för naturreservatet Åby sandbackar.

1. SYFTE

Att:

restaurera de inom området förekommande naturtyper som ingår i EU:s nätverk av skyddsvärda områden, Natura 2000, så att de kan nå gynnsamt tillstånd.

Syftet ska nås genom att:

- Jordanalyser genomförs innan restaureringsåtgärder för att få kännedom var i jordlagren pH och kalkhalt är som högst. Målet är därefter att anpassa skötselåtgärder avseende hur djupt man behöver gräva i sanden för att så mycket kalkrik sand som möjligt ska kunna fås upp till ytskiktet för att gynna etablering av mer kalkgynnade kärlväxter.
- Inom ett ca 11 hektar stort område genom mekanisk störning skapa en stor variation med riklig förekomst av rena sandblottor av olika storlek och spridning samt en mer uppluckrad/gles grässvål.
- Inom ett ca 3 hektar stort område ska befintlig ljung bearbetas mekaniskt där materialet samlas upp och förs bort från området.

2. BESKRIVNING AV OMRÅDET

2.1 Uppgifter om området

Natura 2000-område: **Åby sandbackar, SE0330103, (12,3 ha)**

Naturreservat: **Åby sandbackar (25,3 ha)**

Restaureringsareal: **ca 12 ha**

Län: **Kalmar**

Kommun: **Mörbylånga**

Förvaltare: **Länsstyrelsen**

2.2 Allmän beskrivning av området

Historisk och nuvarande markanvändning

Åby sandbackar ligger i Åby by i Sandby socken strax sydost om Gårdby på östra Öland. Sandbackarna är troligen en del av en tidigare strandvall som har omformats med tiden genom vinderosion, så att bland annat större sanddynor bildats. Eftersom området är mycket sandigt och magert har det därför varit bäst lämpat för bete. På enskifteskartan från 1808 anges området som en samfälld mark benämnd "Sandbacken med oduglig flygsand".

På senare kartor (1824) betecknas olika bitar av "Sandhorfvebacken" som "Sandhorfvan" och "Norra sandåkern" vilket visar att en viss odling förekom här. Området i nordväst mellan Sandhorvebacken och Södra Kladdäng anges som åker vid samma tid. På den äldre ekonomiska kartan från 1930-talet har åkerbruket upphört och troligen betades hela området. Den kontinuerliga beteshävdnen i området har haft en stor betydelse för områdets biologiska värden. Fram till slutet av 1950-talet har både nötkreatur och hästar betat området och sedan dess bara nötkreatur.

Sandflykt i dessa sandiga områden har troligen varit ett stort problem under längre tider, bl.a. för åkerbruket, vilket medförde att talldungar planterades från sekelskiftet fram till 1940-talet. Vid Åby sandbackar planterades tall nordväst och söder om området samt i den södra delen av området, innan dess var landskapet helt öppet. Efterhand växte tallar och enbuskar upp i betesmarken i anslutning till de planterade dungarna. Den rika förekomsten av sand har stundom även varit en tillgång. På 1950-talet såldes sand till bygget av flygflottiljen i Hollnäs, då ca 5 ha av områdets sanddynsformationer försvann och backen planades ut.

Biologiska bevarandevärden

Området består av sandiga betesmarker med mycket höga naturvärden knutna till hävdade sandiga miljöer. Här finns den prioriterade naturtypen enligt EU:s art och habitatdirektiv, "Sandstäpp" (6120) samt "Inlandssanddynor med öppna gräsmarker med borsttåtel eller andra pionjärgräs" (2330). Sandstäpp är en mycket ovanlig naturtyp i Sverige och återfinns förutom på några få platser längs med strandvallarna på Ölands östra sida även mycket begränsat i östra Skåne. Sandstäpp förekommer på kalkrika sandjordar utan humustäcke som hela tiden utsätts för någon form av störning. Åby sandbackar är en av några större områden på Öland där denna unika sandstäppsmiljö finns kvar. Åby sandbackar utgör tillsammans med den närbelägna sandheden i Gårdby ett viktigt kärnområde för en mängd sandmarksarter varav många är hotade, sällsynta och hänsynskrävande. Karaktärsarten för sandstäpp är det hotade gräset tofsäxing (VU) som finns i området tillsammans med arter som ljungögontröst (VU), backsilja (EN), stortapetserarbi (VU), stäppjordstjärna (CR), naveljordstjärna (EN), heddyngbagge (NT) och smaragdgrön lundmätare (EN).

I nordvästra delen av projektområdet finns ett flackt parti som tidigare (under 1800-talet) varit uppodlat. Den gamla åkermarken har idag en tät grässvål, med arter som gullusern, vitklöver, gulmåra, åkervädd, liten blåklocka, rölleka, trift, fältsippa, ängshavre, flentimotej, rödklöver, harklöver, ängsgröe, kamäxing och rajgräs. De två sistnämnda gräsen är troligen insådda för att öka markens avkastning. Gullusern, klöverarterna, åkervädd och liten blåklocka är alla viktiga som födokälla för insektsfaunan i närområdet.

I den sydvästra delen är växttäckets tunnare och det finns fläckar med bar sand. Sandfläckarna och groparna skapas och upprätthålls delvis av de betande nötkreaturen. En större stentipp har tidigare legat inom området, men denna är krossad och bortforslad. Där stentippen tidigare legat finns nu ett sandstappsområde i initialfas- och optimalfas. Här växer karaktärsgräsen för sandstapp, tofsäxing och sandsvingel.

I övriga delar och på de spridda sanddynerna är vegetationen mer sluten med bland annat ängshavre, flentimotej, vårbrodd och spenslig ljung. I sluttningarna på dynerna är vegetationen glesare med sandstarr och renlavar. Den relativt rikliga förekomsten av gullusern i området är positivt för insektslivet, men bidrar till en oönskad ökning av växttillgängligt kväve på den degenererade sandstappen. Samma sak gäller för ljungen som med sin höga andel organiska syror bildar sur förna och bidrar till en sänkning av pH i det övre markskiktet. Tillsammans med ljungen växer den halyparasitiska ljungögontrösten (VU) som vid restaureringsåtgärder kan komma att minska i antal.

3. RESTAURERINGSÅTGÄRDER

Beskrivning:

Området är 12 hektar och utgörs av en artrik sandig betesmark som karaktäriseras av böljande flygsanddyner. Öppen eller delvis blottad sand finns i mycket begränsad omfattning. I sydvästra delen är växttäckets tunnare med inslag av bara sand. En del bar sand finns även spritt i området i form av mindre sparkgropar som hålls öppna av betesdjuren. Se även allmän beskrivning över området, 2.2

Restaureringsmål:

Öppen sandig betesmark med bibehållna sanddynsformationer med en mosaik av både större och mindre sandblottor spritt i större delen av området samt utbredd förekomst av uppluckrad/gles grässvål där sanden träder fram.

Åtgärder:

1. Jordanalys genomfördes under 2013 med ett antal om 48 provpunkter jämnt fördelat över området. Vid varje provpunkt mättes pH, kalkhalt samt tillgängligt kväve och fosfor. Tillgängligt kväve (N) och fosfor (P) mättes i det översta sandlagret (0-10cm) och pH samt kalkhalt mättes där man kom ner i sanden till 80 cm djup. Kortfattat indikerar provresultaten från Åby sandbackar att området som helhet är mer kalkfattigt än tex Gårdby sandhed. Väldigt få resultat från provpunkterna indikerar kalk och pH värden varierar mestadels från strax under 6 till pH värden upp mot 7. Endast 3 provpunkter av områdets 48 visar pH värden på över 7 vilket ofta kan vara en indikation på att kalk kan förekomma. Noterbart är att trots provresultaten finns karaktärsarten för sandstapp som indikerar kalk tämligen spridd i sanddynernas centrala del där inget provresultat kommer över pH 7. Oavsett förekomst av tillgänglig kalk kommer det vara viktigt för områdets sandlevande arter, oavsett om de är kalkgynnade eller inte, att en tillräcklig mängd blottad sand förekommer kontinuerligt i området.
2. Grävning av sandblottor enligt bilaga 1, se kartbild. Den totala arealen sandblottor som ska grävas fram initialt uppgår till ca 1 ha. Fördelningen av sandblottorna inom området framgår av bifogad karta. Storleken på sandblottorna varierar från ca 14-500 m². Grävning/skrapning sker ner till ren sand, ca 10 cm djup. Efter att ca 10 cm grävning/skrapning genomförs omblandning

av den humusfria sanden ner till ca 25-50 cm djup för att om möjligt få en mer kalkhaltig sand i ytskiktet.

Grävningsarbetet utförs med bandgrävare alternativt hjulgrävare. Val av typ av maskin samt storleken på maskin ska framförallt göras med hänsyn till de böljande sanddynerna i området. Sandblottor ska i många fall grävas/skrapas fram på slänterna av dynerna. Vid genomförandet är det viktigt att inte köra sönder sanddynernas höjdryggar och formationer som helhet då dessa förutom att de karakteriserar området, bildar ett gynnsamt mikroklimat för många växter och djur.

3. Mekanisk bearbetning för att få en uppluckrad/gles grässvål ska genomföras på ca 6 ha med tex slaghack, stubbkultivator och harv. Storlek på redskap och maskin görs med hänsyn till framkomlighet i de låglänta böljande sanddynerna. På öppnare flacka ytor kan större maskiner användas.
4. Förekomsten av ljung inom ett ca 3 ha stort område bearbetas mekaniskt med tex slaghack eller stubbkultivator. Röjning av ljung kan även genomföras där maskinerna har svårt att ta sig fram.

4. ARBETSGÅNG

Period 1 (mars 2013 – oktober 2013)

- Upphandling samt genomförande av jordanalyser samt utvärdering av jordanalyser.
- Planering av sandblottor och restaureringsarbeten samt konkurrensutsättning av maskintjänst
- Förankring av planerade åtgärder tex med berörda markägare, referensgrupp och eventuellt övriga intressenter.

Period 2 (november 2013 – december 2016)

- Genomförande av inledande arbeten med skapande av sandblottor, uppluckring av grässvål och bearbetning av ljung genomförs från november 2014- maj 2015.
- Utvärdering av restaureringsåtgärder genomförs under 2015.
- Komplettering och eventuellt nya restaureringsåtgärder genomförs till och med december 2016 för att uppnå målet om ca 11 ha restaurerade sandiga betesmarker.

Period 3 (januari 2017 – juli 2018)

- Utvärdering av föregående åtgärder samt eventuellt ytterligare restaureringsåtgärder beroende på uppnått resultat samt om målet bedöms vara uppfyllt eller inte.

5. INFORMATION

- Två nya reservatsskyltar tas fram inom projektet med beskrivning av området samt de restaureringsåtgärder som genomförs.
- Två skyltar som med generell beskrivning om SandLife-projektet tas fram och placeras i anslutning till reservatsskyltarna.

- Informationstavlor sätts upp i samband med skötselåtgärder som beskriver vilka åtgärder som genomförs samt varför de är så viktiga.
- Informationsmöte med markägare ska genomföras och dessa följs upp vid behov särskilt i samband med genomförande av skötselåtgärder.
- Guidningar/fältvandringar som visar på områdets värden och de åtgärder som görs i området.
- Hemsida där information om restaureringsåtgärder läggs ut kontinuerligt.

6. SKÖTSEL EFTER RESTAURERING

När restaureringen slutförts återgår allt ansvar för skötseln till Länsstyrelsen som förvaltar naturreservatet Åby sandbackar i samråd med markägaren och djurhållaren.

Fortsatt skötsel efter projektets slut kommer att ske inom ramen för Länsstyrelsens ordinarie förvaltning av skyddade områden samt miljöstödsåtaganden på marken.

7. UPPFÖLJNING

Inom Sand Life sker uppföljning av habitat och arter före och efter restaureringsåtgärder. Efter projektets avslutade kommer fortsatt uppföljning ske genom nationell uppföljning av skyddade områden samt genom bevarandemål som finns uppsatta i befintlig skötselplan för naturreservatet Åby sandbackar.

Följande uppföljning sker i detta Natura 2000-område inom projektet:

- Uppföljning av vegetation, ansvarig: Lunds universitet
- Uppföljning av insekter, ansvarig: Lunds universitet

Digitala foton tas före och efter restaureringsåtgärderna

Länsstyrelserna i Halland, Skåne och Kalmar ansvarar för att uppföljning efter projektets slut sker inom respektive län

Åby sandbackar

- Gräns Natura 2000
- Gräns Naturreservat
- Planering öppna sandblottor, totalt ca 1 ha

